

BELLARIA

De re monetariâ mediæ ævi.

Illustre Capitulum S. Gereonis Coloniae, cui Ecclesia de *Nackenbeim Mogunt.* Dioeces. erat incorporata, translata in collegiatam insignem S. Stephani Moguntiae incorporatione, *separato contractu* huic vendidit an. 1258 bona temporalia ibidem, & in quibusdam aliis locis, pro 750 *marcis denariorum Colonienfium*. Ampl. D. Officialis WÜRDWEIN Dioeces. Mogunt. Tom. I. pag. 420.

Q. Quot essent argentei unciales Gallicani Ludovicorum XV. & XVI?

R. Essent 1000.

Clavis. Denarius Colon. tunc erat *3^{ia} pars drachmæ*, five *scrupulus argenti 15 lothorum*, Röniq's Silber's: 24 Denarii æqualebant uni de prædictis uncialibus. *Marca* illa non erat, sicut est hodierna, *dimidia libra*, neque tantum, sicut fuerat *vulgaris & usualis olim, 12 solidorum*, sed vera propria, *8 uncias ponderans*; dum libra 12 continebat. *Uncia* complectebatur 20 denarios. Illæ igitur 750 *marcæ* erant 6000 *uncia*, five 120000 denarii Colonienfes, Hos divide per 24 & divisor tibi dicit *unciales Galliaæ modernos*.

Factum hoc est sub Archiepiscopo Colon. *Conrado*, cujus *denarios* benè excusos vide in *Ioachims Münz-Cabinet's zehenden Jah* Tab. VI. n. 55. 56. 57. 58. 59. 60. & *semidenarios five obolos* Colon. n. 61. 62. & 63; quos non sic assecutus est *sculptor* in *Hartzheimii Histor. rei nummar. Colon. tab. IV. n. VI. & VIII. Reliqui n. V. & VII. sunt oboli Colonienfes*.

Additio 1. Dicit hic cap. XIII. §. 3. *P. Jos. Hartzheim S. J. Solidus*, vel *Grossus Turonensis*. vel *Grossus regius Turonensis* æqualebat *24ta parti marca boni argenti*, *Gotz Gelds*.

Quisquis, five liber, five homo, hoc ei suggestit, erravit: nam tria hæc; *Solidus*, *Grossus Turonensis* simpliciter prolatus, & *Grossus regius Turonensis*, erant diversi valoris monetae sæc. XIII: *solidus* constabat *duodecim denariis* scrupularibus Colonienfibus, *Grossus Turonensis* duobus, *regius* autem tribus. In *marcam* ejus temporis ibant *Solidi 13 $\frac{1}{3}$* ; five denarii 160; in eandem concesserunt *Grossi Turonenses 80*, & *regii 53 $\frac{1}{2}$* . *Vigesima quarta pars marcæ* erat $\frac{1}{3}$ *uncia*, five $6\frac{2}{3}$ *denarii*: hi neque *Solido*, neque *Turonensium alterutri* quadrant. Paucis, erratum est per totum; quicumque demum sit author erroris.

Additio 2. Similis error ibi prostat retro cap. 8. §. 5., ubi narrat, quod sæc. XII. *Philippus* Archiep. & cives Colonienfes, Imp. *Friderico* reconciliati, debuerint pendere *duo millia marcarum* & curia *Augustæ 260 marcas*; valorem hujus multæ sic explicat: „ *Marcam* his in locis intellige 1) *marcam argenteam pagamenti*, vel *usua-*

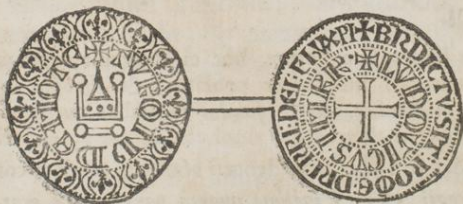

„ *usualem*, non de *marca octonum unciarum puri argenti*. 2) *Hæc marca pagamenti*
 „ *exeunte sæculo XII & ineunte sæculo XIII æstimabatur*, & pende-
 „ *bat 20 solidis argenteis*, vel *Grossis Turonensibus*, *Rönigs-Turnus*; cujusmodi plures in
 „ *cinelio nostro*, & apud *D. Waradinum Hüls* supersunt. Et *hujusmodi 20 Turni*
 „ *valebant hoc anno 1750 circiter sesqui Imperiali*, seu *90 stufferis Colonensibus*,
 „ *vel 45 Grossis Colon.* 4) *Hinc multa 2000 marcarum*, æquiparanda est *ter-*
 „ *mille Imperialibus nostri sæculi*, & *260 marca pro curiâ 390 Imperialibus nostris.*

Quot propositiones, tot errores, quos non carpo ad invidiam viri eximii, de re
 literariâ omnium classium meritissimi, Theologiæ Doctoris p. m; sed unice, ne
 quis judicium in causâ monetæ antiquæ hac authoritate motus lædat justitiam;
 propterea publicæ rei interest moneri errores in re monetariâ libris mandatos.

Ad 1) Non fuit hæc *marca pagamenti* sive *usualis*, eine *Eurrante Mark*, quæ præsta-
 batur 12 solidis, sive 144 denariis scrupularibus, sed vera *marca 8 unciarum*,
 sive $13\frac{1}{3}$ solidorum, i. e. 160 denariorum; hæc præsumitur & accipitur, nisi ap-
 positum sit verbum: *usualis*. Octo unciaæ utique non intelliguntur *hodiernæ*, qua-
 rum quælibet 24 denarios habuisset, sed 20 denariorum duntaxat; hinc illa *uncia*
 pro $\frac{4}{24}$ partibus minor fuit *moderno unciali Gallie*. Neque prætenditur *purum* ar-
 gentum, sed quod vocabatur *regnum*, legis 15 lothonum.

Ad 2) Quot *solidis* æstimata fuerit hæc *marca*, mox dixi; si 20 *solidis*, jam non
 fuisset *marca*, sed *libra*, quæ major erat *marca* pro *una* tertiâ. *Grossi regii Turo-*
nenses 20 tantum fuere 60 scrupuli argenti, qui fecerunt tres solum uncias, quæ
 adhuc procul absunt à *marca*: sunt $2\frac{1}{2}$ unciales *moderni Gallie*: & ipsæmet plures
 teneo ejusmodi *grossos*; & quanquam aliàs jam excuderim unum eorum *Philippicum*,
 einen *Philipp-Turnes*, à *Philippo IV.* Gallie Rege Sæc. XIV sic nuncu-
 patum, do tamen hîc rarum *Turonensem* nostri Imp. *Ludovici IV Bavari* de
 eodem sæculo æquè justum, ac ille est:

pendit *drachmam legis 15 lothonum*: in *aversâ*, ubi *crux*, extrema inscriptio est:
 BNDICT : SIT : NOME : DNI : NRI : DEI : EHV XPI + i. e. *benedictum*
 sit *nomen Domini nostri Dei Jesu Christi*, sicut sunt inscripti *Philippici*: in circulo
 autem intimo, non, sicut hi: *Philippus Rex*, sed: *LUDOVICUS IMPERATOR ROM-*
ANORUM: reliquâ figurâ seu signaturâ similis *Philippico* per omnia. In *aversâ* non
 legitur: *Turonus civis*, ut in *Philippico*, sed *Turonus de MOTE*, qui locus aut
 officinæ

officina erat aut argentifodina. Dedit hunc nummum, dicitque rarissimum Gros-
sum, einen Hauptaren Groschen, clariss. *Joachim* in Supplemento I. des Groschen
Cabinetis pag. 94. n. 36, & pag. 90 describit locum & causam excusionis in *Mon-*
te Hannonia, in *Mons im Hennegau*. Cum ista moneta, Francicae imitatrix, in
pondere & lege quadantenus abundet, non incurrebat excommunicatio reservata
Extrav. un. Joan. XXII. de crim. fals. ab excusore.

Ad 3) Hujusmodi 20 Turni, quorum quisque drachmam argenti regii pondere aequa-
ret, sive $2\frac{1}{2}$ unciales Galliae valerent tantum *sesqui Imperialem de computo!* cum
praecellant $2\frac{1}{2}$ Imperiales in specie, qui & ipsi quidem sunt uncia, sed paulo mino-
ris legis. Non capio hanc evaluationem, qui fieri poterit.

Ad 4) si velis argentum quatuor, vel ulteriorum retro saeculorum ad aliquam mo-
netam nostri temporis tutò reducere, atque post centum & ultra annos à posteris
intelligi, reduc ad unciam 15 lothorum, non ad *Stufferes*, *Grossos*, *Albos*, *Ba-*
ciones, *Capitella* nostri temporis; horum quippe omnium valor intrinsecus post
saeculum, aut citius, ignoratur, lege talium monetarum vel in pejus, vel in me-
lius mutata; quo in genere *Budeus*, *Hostus*, *Covarruvias*, & multi alii peccarunt,
obscuras nobis relinquendo ideas.

Quot ergò unciales argentei legis 15 lothorum moderpi erant illa 2000 marcae?

Erant 16000 veteres unciae, quarum quaelibet numeravit 20 denarios *Colom-*
fac. XIII adhuc, id est scrupulares, quo super ipsemet *Hartzheimius* nobis dedit
egregiam documentum pag. 153; consequenter 16000 veteres unciae fuerunt 320000
denarii talis ponderis, & legis. Hos divide per 24 denarios in moderni temporis uncias
ejusdem legis, & ponderis regii, obtinebis $13333\frac{1}{3}$ tales unciales; & illa uncio-
res in multa posita 260 marcae pro Curia Imperatoris facient regii argen-
ti 2080 uncias veteres, denarios autem scrupulares 41600, hi verò $1733\frac{1}{3}$
unciales regios.

Additio 3. Error *Salii*, quem typi aut exemplaris credo, committitur pag. 109. Anni
„ MCCXX conventionem monetali inter *Archien. Colon. & Dominos de Concilio*
„ civitatis *Coloniensis* tum *Graviones*, & *Scabinos* statutum fuit, *marcam boni auri*,
„ in *syngraphis contractuum enuntiatam, valere & redimendam esse QUATUOR &*
„ *VIGINTI bonis, non accisis, REGIIS TURNIS argenteis.* Et subjungitur;
„ universum apud Romanos, & saeculo VI. VII. VIII. urbis Romae & Francos
„ primae & secundae stirpis fuit aurum fere duodecies praestantius argento, & con-
„ sequenter libra & marca auri fere XII. melior libra & marca argenti. Relinquamus
hanc opinionem proportionis fere 12ma, quanquam antiquitas vix inveneris in ea
fracturam, & verius sit, tum apud Romanos tum apud Francos viguisse olim pro-
portionem decuplam aurum inter & argentum. *Marca boni auri* conventa tenebat
8 uncias, uncia qualibet 20 denarios. i. e. scrupulos auri: igitur 160 scrupuli boni
auri valissent tantum 24 regiiis Turnis, sive 72 scrupulis argenti boni: essetne
haec fere duodecima proportio, ut unus scrupulus auri fere 12 scrupulis valeret
argenti?

C

Cor-

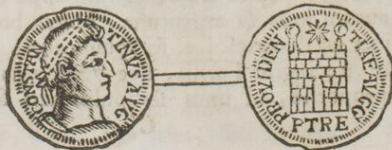

Corrige positionem sic: ut marca boni auri redimenda esset sexcentis quatuor & viginti regis Turnis: tunc marca auri valuit fere 12 marcis argenti, videlicet $11 \frac{112}{1000}$ marcis, sive 1872 denariis Colon. sæc. XIII, qui facerent hodie 78 uncias argenteos Gallie, in unumquemque conferendo octo regios Turonenses. Pag. 113. adfert ex Vol. 2 farrag. Gelen. pag. 99 conventionem Rudolphi I. Imp. cum Electoribus, Trevirensi, Coloniensi, Palatino, aliisque Principibus. &c. Boppardie an. 1282. 23. Septembr. (erat feria VI ante Michaelis, lit. Domin. D, consecr. quæ facta non 23 sed 25 Septembr.) factam, jubentis, ut de qualibet marca eucerentur solidi tredecim & quatuor denarii. Putavit Hartzbeimius, hanc marcã jam fuisse Coloniensem 16 lothorum modernorum, sive 8 unciarum: ex hoc, inquit, diplomate patet 3tio Marca Coloniensis usus in monetã eudendã, quæ toti Imperio communis sit, &c. Ne decipiare! Marca Coloniensis tenuisset denarios ejus temporis Casareos, & Colonienses i. e. scrupulares argenti 15 lothorum 192, qui fecissent 16 solidos: illa verò fecit tantum $13 \frac{1}{2}$ solidos: ergo non fuit Coloniensis Marca, sed antiqua Carolingica computans, videlicet $\frac{2}{3}$ libræ Carolingicæ. Coloniensis marca ante sæc. XV. non apparet, quo Colonienses auxisse videntur 8 uncias veteres, singulas de 20 denariis ad 24 denarios scrupulares, & sic antiqua marca crevit 32 denariis; & libra, quæ Carolo M. & post eum diu, tantum erat 12 unciarum veterum, aucta est ad 16 uncias novas, & Marca fiebat primum dimidia libra; quam rem notabilem pauci (fortè nulli) animadverterunt nostrorum Zygoftatum.

PROSTHESIS

ad nummos æreos Romanos ultimi exercitii.

- I. Statim post ultimam disputationem, in quã de vero loco portæ Trevirorum inclitæ ad pontem Mosellæ disceptabatur, allati mihi fuerunt 16 ærei, ita ut nuperi in aversâ signati; atque inter eos unus nummulus minimæ formæ, pondere 19 momentorum æris, in quo bustum Magnentii, coronâ perlarum redimiti: DN MAGNENTIUS PF AUG., in aversâ porta inter duas turres, supra quam stella: GLORIA ROMANORUM: locus excusionis quidem illegibilis, non esse autem Treviros, probat N ultima litera.
- II. Inter majusculos erant Constantini M. quinque; duo infra portam signati: PTRE, tertius: PTR; quartus STRE, ut vides in hac icone;

quem